

УДК 331:312

О. О. Корнійчук,
голова Хмельницької обласної державної адміністрації
В. Ф. Столярів,
д. е. н., професор, позаштатний радник голови Хмельницької ОДА,
перший проректор, Бердянський університет менеджменту і бізнесу
О. В. Шинкарьок,
к. е. н., доцент кафедри обліку і фінансів, Бердянський університет менеджменту і бізнесу,
докторант, Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання
економіки Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТІЙКОГО ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ (ВІД ІДЕЇ ДО ЕКСПЕРИМЕНТУ: Ч. 2 — ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПО-НОВОМУ)¹

О. Korniychuk,
Head of Khmelnytsky Region State Administration
V. Stolyarov,
Doctor of Economics, professor, freelance adviser to the chairman of Khmelnytsky ODA,
First Vice-Rector, Berdyansk University of Management and Business
O. Shynkaryuk,
Ph.D., assistant professor of accounting and finance, Berdyansk University of Management and Business; doctoral candidate,
Research Institute Information and Modeling Economic, Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine

FORMATION OF MECHANISM OF STATE REGULATION SUSTAINABLE HUMAN DEVELOPMENT OF
KHMELNYTSKY REGION (FROM IDEA TO EXPERIMENT: PART 2 — PROSPECTS FOR STATE REGULATION ANEW)

Наведено інституалізацію науково-методичного забезпечення механізму державного регулювання регіонального людського розвитку. Оцінено стан виконання Цілей Розвитку Тисячоліття, встановлених на період до 2015 року, в Хмельницькій області у порівнянні з Чернівецькою областю.

Згруповано стратегічні індикатори регіонального розвитку України та Хмельницької області на період до 2020 року і, виходячи з завдань їх досягнення, розкрито результати впровадження системи Прогнозування — Програмування — Бюджетування (ППБ) в діяльність Хмельницької обласної державної адміністрації.

З використанням системи ППБ проведені уточнення до Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на період до 2020 року та узагальнені вимоги до розробки проекту Плану заходів на 2018—2020 роки з її реалізації.

Обґрунтовано кінцеву мету та вихідні положення щодо проведення пілотного проекту-експерименту "Державне регулювання регіонального людського розвитку в адміністративній області" в умовах бюджетно-фіскальної децентралізації і використанні соціальних нормативів.

The following institutionalization methodological support of the state regulation of the regional human development. Reviewed status of implementation of the Millennium Development Goals set for the period until 2015, in Khmelnytsky region compared with the Chernivtsi region.

The authors grouped strategic indicators of regional development of Ukraine and Khmelnytsky region until 2020, disclosed results of introduction of the system Forecasting-Programming-Budgeting (FPB) in the activities of the Khmelnytsky Region State Administration.

Using the system PPB conducted to refine the Regional Development Strategy Khmelnytsky region for the period to 2020 and summarizes the requirements for drafting the Action Plan for 2018—2020 years of its implementation.

Grounded ultimate goal and assumptions concerning the pilot project-experiment "State regulation of the regional human development in the administrative region" in terms of budget and fiscal decentralization and the use of social norms.

Ключові слова: механізм, алгоритм, логічна схема, результативність, ефективність, процеси, процедури, моніторинг, рейтингова оцінка, регіональний людський розвиток.

Key words: mechanism, algorithm, logic, effectiveness, efficiency, processes, procedures, monitoring, grade, Regional Human Development.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У 2016 році головним науково-прикладним результатом Робочої групи Хмельницької ОДА з впровадження системи Прогнозування — Програмування — Бюджетування (ППБ) в діяльність облдержадміністрації стали [1—4]:

1. Механізм державного регулювання регіонального людського розвитку, який включає про-

відні елементи та основні складові, алгоритм функціонування та логічну схему оцінки його результативності та ефективності (рис. 1—3 частини I статті).

2. Інституалізація діючого та пошукового науково-методичного забезпечення механізму державного регулювання регіонального людського розвитку (табл. 1).

¹ У порядку обговорення. Продовження. Див. статтю Корнійчук О.О., Столярів В.Ф., Шинкарьок О.В. Формування механізму державного регулювання стійкого людського розвитку Хмельницької області (від ідеї до експерименту: Ч. 1 — Стан і проблеми державного регулювання) // Економіка та держава. — К., 2017. — № 3 (березень).

Таблиця 1. Діюче нормативно-правове та пошукове науково-методичне забезпечення основних складових механізму державного регулювання регіонального людського розвитку

№ п/п	Складові механізми державного регулювання регіонального людського розвитку	Нормативно-правові акти та наукові дослідження
		1. Визначення цілей розвитку, моделювання, прогнозування і планування регіонального людського розвитку*
1	Розробка заходів з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку та Програм сталого розвитку	<p>1.1.1. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 року № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.gada.gov.ua/laws/show/385-2014-n</p> <p>1.1.2. Закон України від 05 жовтня 2015 року № 156-VIII «Про засади державної регіональної політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.gada.gov.ua/laws/show/156-19</p> <p>1.1.3. Постанова Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2015 року № 821 «Деякі питання реалізації у 2015–2017 роках Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.gada.gov.ua/laws/show/821-2015-n</p> <p>1.1.4. Постанова КМУ від 11 листопада 2015 року № 932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.gada.gov.ua/laws/show/932-2015-n</p>
2	Локалізація завдань Програм і Національного плану дій зі сталого розвитку та розробка Регіональних програм людського розвитку	<p>1.2.1. Стратегія сталого (збалансованого) розвитку України на період до 2030 року (проект).</p> <p>1.2.2. Указ Президента України від 12 січня 2015 № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020»» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.gada.gov.ua/laws/show/52015</p> <p>1.2.3. Наукові основи подальшого розвитку та вдосконалення концептуальних положень оновленого Бюджетного кодексу України / Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України / Кол. авторів. – 2-вид. доп. та перероб. – К.: ДННУ АФУ, УДУФМТ, 2011. – С. 12–33</p> <p>1.2.4. Столяров В.Ф., Шинкарук О.В. Основи взаємодії програм людського розвитку з національними проектами України // Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 4 червня 2015 року). – Київ: ДНІЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», 2015 р. – С. 178–180</p>
3	Локалізація завдань Програм і Національного плану дій зі сталого розвитку та розробка Регіональних програм людського розвитку	<p>1.3.1. Столяров В.Ф., Шинкарук О.В. Провідні складові механізму державного управління «життям по-новому» (в умовах децентралізації влади) // Вісник економічної науки України / Наук. ред. О.І. Амоша. – Донецьк, 2014. – № 2 (26). – С. 131–140.</p> <p>1.3.2. Столяров В.Ф., Шинкарук О.В. Науково-освітнє застосування механізму державного управління «життям по-новому» (в умовах децентралізації влади) // Вісник економічної науки України / Наук. ред. О.І. Амоша. – Донецьк, 2014. – № 3 (27). – С. 113–126.</p> <p>1.3.3. Столяров В.Ф., Шинкарук О.В. Методологія розробки програм та бюджету регіону в контексті людського розвитку // Збірник наукових праць. Вип. 6. Економічні науки. – Чернівці: Книги–XXI, 2010. – С. 55–65</p> <p>1.3.4. Столяров В.Ф., Шинкарук О.В. Методологія бюджетування людського розвитку в Україні [Текст] // Збірник наукових праць. Вип. 8. Економічні науки. – Чернівці: Книги–XXI, 2012. – С. 17–35</p> <p>1.3.5. Шинкарук О.В., Столяров В.Ф., Островський В.И. Глобальні та національні оцінки інновацій і розвитку людського капіталу // Вісник економічної науки України / Наук. ред. О.І. Амоша. – Донецьк, 2016. – № 1 (30). – С. 171–183</p>
		2. Фінансування заходів і завдань регіонального людського розвитку**
4	Фінансування та співфінансування заходів регіонального людського розвитку з державного та місцевих бюджетів і завдання публічно-приватному партнерству	<p>4.2.1. Бюджетний Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.gada.gov.ua/laws/show/2456-17</p> <p>4.2.2. Наукові основи подальшого розвитку та вдосконалення концептуальних положень оновленого Бюджетного кодексу України / Кол. авторів. – 2-вид. доп. та перероб. – К.: ДННУ АФУ, УДУФМТ, 2011. – С. 12–33.</p> <p>4.2.3. Закон України від 01 липня 2010 року № 2404-VI «Про державно-приватне партнерство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.gada.gov.ua/laws/show/2404-17</p> <p>4.2.4. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 року № 200/Дяк: питання надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.gada.gov.ua/laws/show/200-2016-n</p> <p>4.2.5. Столяров В.Ф., Шинкарук О.В. Основи фінансового механізму управління регіональним людським розвитком // Інформаційні технології, економіка та право: стан та перспективи розвитку (ІТІП-2015): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Чернівці, 24–25 вересня 2015 року). – Чернівці: Буковинський університет, 2015 р. – С. 240–241.</p>
5	Бюджетування завдань Національної та Регіональних програм людського розвитку, секторальна бюджетна підтримка ЄС та міжнародна технічна та донорська допомога	<p>5.2.1. Столяров В.Ф., Шинкарук О.В. Методологія розробки програм та бюджету регіону в контексті людського розвитку // Збірник наукових праць. Вип. 6. Економічні науки. – Чернівці: Книги–XXI, 2010. – С. 55–65.</p> <p>5.2.2. Столяров В.Ф., Шинкарук О.В. Методологія бюджетування людського розвитку в Україні // Збірник наукових праць. Вип. 8. Економічні науки. – Чернівці: Книги–XXI, 2012. – С. 17–35</p> <p>5.2.3. Шинкарук О.В., Столяров В.Ф. Сукупність та складові фінансової безпеки людського розвитку в Україні: відтворювальний підхід // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». – Хмельницький, 2013. – № 1 (18). – С. 27–33</p>
6	Фінансування Програм регіонального розвитку з Державного бюджету України та інфраструктурних проектів Об'єднаних територіальних громад з Державного фонду регіонального розвитку	<p>6.2.1. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 березня 2015 року № 196 «Деякі питання державного фонду регіонального розвитку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dft.pitregion.gov.ua/Legal-base</p> <p>6.2.2. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 24 квітня 2015 року, зі змінами від 01.04.2016 № 80 «Питання підготовки, оцінки та відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dft.pitregion.gov.ua/Legal-base</p> <p>6.2.3. Постанова КМУ від 11 листопада 2015 р. № 932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dft.pitregion.gov.ua/Legal-base</p> <p>6.2.4. Методичні рекомендації щодо заповнення форми інвестиційної програми, проекту регіонального розвитку, що претендує на отримання фінансування за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dft.pitregion.gov.ua/Legal-base</p> <p>6.2.5. Методичний посібник для розробників проектів інфраструктурного розвитку об'єднаних територіальних громад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://decentralization.gov.ua/pdfs/attachments/MethodicalHandbook_2016_web.pdf</p>

№ п/п	Складові механізми державного регулювання регіонального людського розвитку	Нормативно-правові акти та наукові дослідження
		3. Моніторинг регіонального людського розвитку
		7.3.1. Цілі Розвитку Тисячоліття – ПРООН в Україні – UNDP in Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.un.org/content/ukraine/uk/mdgoverview.htm
		7.3.2. Цілі сталого розвитку до 2030 року – Представництво ООН в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.un.org.ua/ua/bsii-tosyuk-kyusholittia
		7.3.3. Указ Президента України від 12 січня 2015 № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015
7	Визначення стратегічних індикаторів Цілей Розвитку Тисячоліття і Цілей сталого розвитку держави та регіонів у Програмі сталого розвитку адміністративно-територіальних утворень	7.3.4. Постанова КМУ від 7 жовтня 2015 р. № 821 «Деякі питання реалізації у 2015–2017 роках Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/821-2015-n
		7.3.5. Постанова КМУ від 11 листопада 2015 р. № 932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dfr.mtregion.gov.ua/Legal-base
		8.1. Методика вимірювання регіонального людського розвитку, затверджена Рішенням Президії НАН України та колегії Державної служби статистики України від 13.06.2012 № 123-м [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/123-2012
		8.2. Постанова КМУ від 21 жовтня 2015 року № 856 «Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2015-n
8	Розвиток в Програмах сталого розвитку адміністративно-територіальних утворень	8.3. Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 «Стратегія національної безпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015
		8.4. Наказ Міністерства розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua/Documents/List
		8.5. Механізм регіонального розвитку національної економіки: Методологічна розробка / Упор.: В.Ф. Столяров, С.В. Кукарцева. – К.: КНУТД. 2006. – 36 с.
		9.3.1. Наукові основи подальшого розвитку та вдосконалення концептуальних положень оновленого Бюджетного кодексу України // Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України / Кол. авторів. – 2-вид., доп. та перероб. – К.: ДНУ АФУ; УДУФМТ, 2011. – С. 12–33.
9	Підготовка Національних доповідей про сталий розвиток України, Національних доповідей про людський розвиток і щорічних статистичних бюлетенів «Регіональний людський розвиток»	9.3.2. Шинкарук О.В. Становлення передумов впровадження державного регулювання регіонального людського розвитку в Україні (згідно з ідеєю людського розвитку до завершення сталого розвитку) // Економіка та держава. – К., 2016. – № 8 (серпень). – С. 70–78.
		9.3.3. Шинкарук О.В. Становлення та розвиток інформаційно-методичного забезпечення моніторингу регіонального людського розвитку (в контексті реалізації національних завдань ЦРТ) // Формування ринкових відносин в Україні. – 2016. – № 11.
		9.3.4. Антошкін В.К. Рівень соціально-економічної безпеки регіонів України // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2015. – № 2 (30). – С. 65–70.
		9.3.5. Откален М.В. Методичні підходи до побудови субіндексів регіонального людського розвитку // Демографія та соціальна економіка – 2016. – № 1 (26). – С. 145–157.
		9.3.6. Рядно О.А., Беркут О.В. Дослідження структури та динаміки диференціальї соціально-економічного розвитку регіонів України на основі кластерного аналізу // Економічний вісник Донбасу. – 2016. – № 1 (43). – С. 60–67

*Дивись також Шинкарук О.В., Сітайов А.О. Інституалізація провідних елементів механізму державного регулювання регіонального людського розвитку (І частина: визначення цілей розвитку, прогнозування і планування людського розвитку) // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2016. – №3 (35).

**Дивись також Шинкарук О.В., Сітайов А.О. Інституалізація провідних елементів механізму державного регулювання регіонального людського розвитку (ІІ частина: фінансування людського розвитку) // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2016. – № 4 (36).

² Джерело: авторська розробка Шинкарук О.В., к.е.н., доцента кафедри обліку і фінансів Бердянського університету менеджменту і бізнесу МОН України, члена Робочої групи Хмельницької ОДА з впровадження системи Прогнозування — Програмування — Бюджетування (ППБ) в діяльність обласної державної адміністрації.

Доцільність його розробки обумовлена необхідністю суттєвого підвищення ролі регіональних органів державної влади в умовах децентралізації щодо завершення у 2020 році досягнення національних завдань Цілей Розвитку Тисячоліття, встановлених на період до 2015 року та Цілей Сталого Розвитку на періоди до 2020 та 2030 років в процесах моніторингу і рейтингової оцінки між областями рівня та динаміки Індексу регіонального людського розвитку.

Використовуючи розроблений механізм державного регулювання регіонального людського розвитку, Робоча група Хмельницької ОДА з впровадження системи ППБ у діяльність облдержадміністрації вперше в Україні:

- здійснила оцінки стану виконання національних завдань досягнення Цілей Розвитку Тисячоліття, встановлених на період до 2015 року та адаптованих і локалізованих на рівень області (табл. 2);

- здійснила розрахунки прогнозних значень Індексу регіонального людського розвитку Хмельницької області у 2017—2020 рр., що забезпечило виконання п. 13 Постанови КМ України від 07 жовтня 2015р. № 821 [5];

- розробила базовий варіант проекту Регіональної програми людського розвитку Хмельницької області на період до 2020 року за шістьма блоками та 33-ма показниками його виміру, що забезпечило виконання п. 11 Постанови КМ України від 11 листопада 2015р. № 932 [6].

Матриця завдань та індикаторів досягнення Цілей Розвитку Тисячоліття в цілому Україною, Чернівецькою та Хмельницькою областями в 2015 році представлено в таблиці 2.

Оцінка стану досягнення цільових орієнтирів на 2015 рік в цілому по Україні та Чернівецькій області, яка займає в останні роки високі місця рейтингової оцінки за Індексом регіонального людського розвитку (ІРЛР), а також по Хмельницькій області, засвідчує наступне (див. табл. 2).

Стан досягнення Цілі 1 "Подолання бідності" засвідчує краще значення цільових орієнтирів по вказаних областях у порівнянні із Україною в цілому.

Стан досягнення Цілі 2 "Забезпечення якісної освіти впродовж життя" у Чернівецькій та Хмельницькій областях серед 6-ти індикаторів по 4-х перевищує цільові орієнтири на 2015 рік в цілому по Україні.

Додаткові заходи необхідні за "Чистим показником охоплення вищою освітою осіб віком від 17 до 22 років": при значенні цільового орієнтира на 2015 рік у цілому по Україні на рівні 56,0 %. В Чернівецькій області він досяг 35,5%, а в Хмельницькій області — 33%.

Уваги заслуговує необхідність збільшення "Сукупного валового показника кількості працівників, які пройшли перепідготовку та підвищили свою кваліфікацію" в Хмельницькій області з 30,0 тис. осіб на рік до 32,0 тис. осіб. У Чернівецькій області цей показник склав в 2015 році 34,0 тис. осіб, що є одним з факторів займання областю високих рейтингових місць за ІРЛР серед решти областей України.

Стан досягнення Цілі 3 "Забезпечення тендерної рівності" напроти в Хмельницькій області виглядає краще, ніж у Чернівецькій у порівнянні з цільовими орієнтирами в цілому по Україні, хоча вони ще не досягнені.

Особливої уваги при обґрунтуванні завдань по обох областях на період до 2020 року слід приділити досягненню 50/50 "Гендерного співвідношення серед депутатів місцевих органів влади" по відношенню чисельності жінок до чисельності чоловіків (або навпаки) в впровадження "Співвідношення середнього рівня заробітної плати жінок до середнього рівня заробітної плати чоловіків" на рівні 86 % для Хмельницької області, який був досягнений у Чернівецькій області та в цілому по Україні у 2015 році.

Аналіз стану досягнення Цілі 4 "Зменшення дитячої смертності", Цілі 5 "Поліпшення здоров'я матерів" та Цілі 6 "Обмеження поширення ВІЛ-інфекції/СНІД та туберкульозу і започаткування тенденцій до скорочення їх масштабів" засвідчує відповідність в Чернівецькій та Хмельницькій областях фактичних значень характеризуючих показників кількісним значенням цільових орієнтирів в цілому по Україні на 2015 рік.

З 10-ти цільових орієнтирів тільки один потребує покращення — "Кількість осіб з вперше встановленим діагнозом туберкульозу", у тому числі органів дихання на 100 тис. населення: 45,9 осіб по Чернівецькій області та 55,9 осіб (т.ч. 53,1 осіб по органах дихання) у Хмельницькій області проти 67,5 осіб в цілому по Україні.

Стан досягнення Цілі 7 "Сталий розвиток довкілля" оцінено по виконанню 4-х завдань з використанням 8-ми показників-індикаторів (див. табл. 2).

Виконання завдання 7А "Збільшити до 2015 року частку населення, що має доступ до централізованого водопостачання, зокрема, до 90% міського населення та до 30% сільського населення" в Хмельницькій області потребує збільшення частки поселень, що мають доступ до централізованого водопостачання на 17,6% для міського населення і на 14,8% — для сільського населення.

Виконання завдання 7В "Стабілізувати до 2020 року викиди парникових газів на рівні, нижчому на 20% проти рівня 1990 року" потребує в Хмельницькій області зменшення у 4 рази обсягів шкідливих викидів в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення та у 17 разів обсягів шкідливих викидів в атмосферу від пересувних джерел забруднень.

Завдання 7Д "Сталого розвитку довкілля", яке полягало у збільшенні до 2015 року лісистості території України до 16,1%, перевиконано в Чернівецькій області на 13% та недовиконано в Хмельницькій області на 2,2%.

Напроти, завдання щодо розширення мережі заповідників, біосферних заповідників та національних природних парків до 3,5% в Хмельницькій області перевиконано на 9,6 %, та недовиконано в Чернівецькій області на 1,2 %.

Натомість, в обох областях виконано завдання щодо збільшення до 9% загальної площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду: у Чернівецькій області воно перевиконано на 1 %, а у Хмельницькій області — на 6,2 %.

Виходячи з розглянутого в частині I статті регламенту інституціонального забезпечення стратегічного планування в Хмельницькій ОДА і Хмельницькій Облраді, Робоча група з впровадження системи ППБ в діяльність облдержадміністрації при уточненні Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на період 2020 року та при розробці Плану заходів на 2018—2020 роки з її реалізації рекомендувала уточнити перелік та редакцію стратегічних і операційних цілей розвитку області у відповідності з Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року:

Стратегічна ціль 1 — Підвищення рівня та якості життя населення області.

Операційні цілі (7 Цілей Розвитку Тисячоліття):

- 1.1. Подолання бідності (3 завдання, 5 індикаторів).

- 1.2. Забезпечення якісної освіти впродовж життя (2 завдання, 6 індикаторів).

- 1.3. Забезпечення гендерної рівності (2 завдання, 4 індикатори).

- 1.4. Зменшення дитячої смертності (1 завдання, 2 індикатори).

- 1.5. Поліпшення здоров'я матерів (1 завдання, 2 індикатори).

- 1.6. Обмеження поширення ВІЛ-інфекції/СНІД та туберкульозу і започаткування тенденцій до скорочення їх масштабів (2 завдання, 6 індикаторів).

- 1.7. Сталий розвиток довкілля (4 завдання, 8 інд.).

Таблиця 2. Матриця завдань та індикаторів Цілей Розвитку Тисячоліття до 2015 року по Україні, Хмельницькій і Чернівецькій областях^{3, 4}

Завдання	Індикатор	Значення цільового орієнтира на 2015 рік ^{4, 5, 6}				
		Україна	Чернівецька	Область	Хмельницька	
1	2	3	4	5	6	
ЦІЛЬ 1: ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ						
Завдання 1. А: Ліквідувати до 2015 року бідність за критерієм 5 дол. США на добу за ПКС	1.1. Частка населення, чис. добове споживання є нижчим 5 дол. США на добу за ПКС, %	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	
Завдання 1. В: Скоротити питому вагу бідного населення (за національним критерієм бідності) до 25% за рахунок зменшення чисельності бідних серед дітей та працюючих	1.2. Частка бідного населення за національним критерієм, %	25,0	20,0	20,0	20,0	
	1.3. Частка бідних серед дітей, %	29,0	22,0	22,0	22,0	
	1.4. Частка бідних серед працюючих осіб, %	15,0	11,0	11,0	11,0	
Завдання 1. С: Зменшити в десять разів до 2015 року питому вагу населення, чис. споживання є нижчим рівня фактичного прожиткового мінімуму	1.5. Частка населення, чис. споживання є нижчим рівня фактичного прожиткового мінімуму, %	7,0	6,0	6,0	6,0	
ЦІЛЬ 2: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ ВІПРОДОВЖ ЖИТТЯ						
Завдання 2. А: Підвищити рівень охоплення освітою	2.1. Чистий показник охоплення освітою у дошкільних навчальних закладах дітей 3–5 років, які проживають у міських поселеннях, %	95	93	100,0	100,0	
	2.2. Чистий показник охоплення освітою у дошкільних навчальних закладах дітей 3–5 років, які проживають у сільській місцевості, %	60	60	75,9	75,9	
	2.3. Чистий показник охоплення дітей повною загальною середньою освітою, %	99,9	99,9	99,9	99,9	
	2.4. Чистий показник охоплення вищою освітою осіб віком від 17 до 22 років, %	56,0	35,5	33,0	33,0	
	2.5. Сукупний валовий показник кількості працівників, які пройшли перепідготовку та підвищили свою кваліфікацію, тис. осіб	32,0	34,0	30,0	30,0	
Завдання 2. В: Підвищити якість освіти	2.6. Кількість загальноосвітніх навчальних закладів, які мають підключення до Інтернету, %	90,0	100,0	100,0	100,0	
ЦІЛЬ 3: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ						
Завдання 3. А: Забезпечити Гендерне співвідношення на рівні не менше 30 до 70% тієї чи іншої статі у представницьких органах влади та на вищих щаблях виконавчої влади	3.1. Гендерне співвідношення серед депутатів обласної ради (Верховної Ради України)*, чис. жін./чис. чол.	30/70	15/85	20/80	20/80	
	3.2. Гендерне співвідношення серед депутатів місцевих органів влади, чис. жін./чис. чол. (або навпаки)	50/50	15/85	20/70	20/70	
	3.3. Гендерне співвідношення серед керівників органів виконавчої влади (вищих державних службовців (І–ІІ посадових категорій)*, чис. жін./чис. чол.	30/70	29/80	20/70	20/70	
Завдання 3. В: Скоротити наполовину розрив у доходах жінок і чоловіків	3.4. Співвідношення середнього рівня заробітної плати жінок до середнього рівня заробітної плати чоловіків, %	86	86	78	78	
ЦІЛЬ 4: ЗМЕНШЕННЯ ДИТЯЧОЇ СМЕРТНОСТІ						
Завдання 4. А: Зменшити рівень смертності дітей віком до 5 років на чверть	4.1. Рівень смертності дітей віком до 5 років, кількість померлих дітей відповідного віку на 1000 народжених живими	11,0	2,19	1,85	1,85	
	4.2. Рівень смертності немовлят, кількість померлих дітей віком до 1 року на 1000 народжених живими	9,3	8,01	8,3	8,3	

1	2	3	4	5
ЦІЛЬ 5: ПОЛІПШЕННЯ ЗДОРОВ'Я МАТЕРІВ				
Завдання 5. А: Зменшити наполовину рівень материнської смертності	5.1. Рівень материнської смертності, кількість материнських смертей на 100 тис. народжених живих	13,0	8,0	7,6
	5.2. Рівень абортів, кількість абортів на 1000 жінок фертильного віку	15,1	12,0	9,9
ЦІЛЬ 6: ОБМЕЖЕННЯ ПОШИРЕННЯ ВІЛ-ІНФЕКЦІЇ/СНІД ТА ТУБЕРКУЛЬОЗУ І ЗАПОЧАТКУВАННЯ ТЕНДЕНЦІЙ ДО СКОРОЧЕННЯ ЇХ МАСШТАБІВ				
Завдання 6. А: Зменшити на 13% темпи поширення ВІЛ-інфекції/СНІД	6.1. Кількість осіб з вперше встановленим діагнозом ВІЛ інфекції на 100 тис. населення	49,1	12,1	14,9*
	6.2. Зменшити темпи поширення ВІЛ інфекції/ СНІД, %*	+4,0	+10,0	+15,0
	6.3. Кількість померлих від хвороби, зумовленої ВІЛ на 100 тис. населення	8,0	4,0	3,4
	6.4. Рівень передачі ВІЛ-інфекції від матері до дитини, %	2,0	4,5	2,0
	6.5. Кількість осіб з вперше встановленим діагнозом туберкульозу (у тому числі органів дихання) на 100 тис. населення	67,5	45,9	55,9 у т.ч. орг. д. 53,1
	6.6. Кількість померлих від туберкульозу на 100 тис. населення	15,0	10,2	7,7
ЦІЛЬ 7: СТАЛІЙ РОЗВИТОК ДОВКІЛЛЯ				
Завдання 7. А: Збільшити до 2015 року частку населення, що має доступ до централізованого водопостачання, зокрема до 90% міського населення та до 30% сільського населення	7.1. Частка населення міських поселень, що має доступ до централізованого водопостачання, % від загальної кількості міського населення	90	90	72,4
	7.2. Частка сільського населення, що має доступ до централізованого водопостачання, % від загальної кількості сільського населення	30	30	15,2
Завдання 7. В: Стабілізувати до 2020 року викиди парникових газів на рівні нижчому на 20% за рівень 1990 року	7.3. Обсяг шкідливих викидів в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення, млн т на рік	4,7	3,8	18,3
	7.4. Обсяг шкідливих викидів в атмосферу від пересувних джерел забруднення, тис. т на рік (млн т на рік*)	3,2	41,6	57,2
Завдання 7. С: Стабілізувати до 2015 року забруднення водних об'єктів. Стабілізувати на рівні 8500 млн куб. м./рік обсяг скидів стічних вод у поверхневі водні об'єкти	7.5. Обсяг скидів зворотних вод, млн куб. м на рік (2014 р.)	6584	42,16	43,0
Завдання 7. D: Збільшити до 2015 року лісність території України до 16,1% та площу природоохоронних територій. Розширити мережу заповідників, біосферних заповідників та національних природних парків до 3,5% від загальної площі території України і до 9,0% – загальну площу території та об'єктів природно-заповідного фонду	7.6. Лісність території, відношення земель вкритих лісовою рослинністю, % до загальної площі території області (України*)	16,1	29,1	13,7
	7.7. Частка площі заповідників, біосферних заповідників, національних природних парків, % до загальної площі території області (України*)	3,5	2,3	13,1
	7.8. Частка площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду області (України*), % до загальної площі території області (України*)	9,0	10,0	15,2

Примітка: (***) — за національними індикаторами.

³ Локалізація Цілей Розвитку Тисячоліття у Чернівецькій області. Аналітична доповідь, м. Чернівці, 2012 рік. — 92 с.⁴ Розраховано за участі фахівців відповідних департаментів Хмельницької ОДА.

Таблиця 3. Прогнозні розрахунки Індексу регіонального людського розвитку Хмельницької області на період до 2020 року ⁵

Блоки	Показники	Роки				
		2016	2017	2018	2019	2020
Відтворення населення	Сумарний коефіцієнт народжуваності	1,665	1,688	1,712	1,735	1,758
	Дитяча смертність (смертність дітей у віці до 5 років), %	9,360	9,170	8,990	8,810	8,640
	Середня очікувана тривалість життя при народженні, років	71,960	72,150	72,350	72,540	72,730
	Ймовірність чоловіків дожити від 20 до 65 років	0,620	0,630	0,640	0,650	0,650
	Ймовірність жінок дожити від 20 до 65 років	0,875	0,881	0,886	0,892	0,897
Соціальне середовище	Коефіцієнт злочинності (кількість зареєстрованих злочинів на 100 тис. населення)	992,430	1012,880	1033,750	1055,050	1076,780
	Кількість хворих з вперше встановленим діагнозом активного туберкульозу (на 100 тис. населення)	55,840	55,770	55,710	55,650	55,580
	Кількість хворих з вперше встановленим діагнозом алкоголізму і алкогольних психозів, розладу психіки та поведінки внаслідок вживання наркотиків та інших психоактивних речовин (на 100 тис. населення)	127,740	128,690	129,640	130,600	131,570
	Кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (на 100 тис. дітей 0–17 років)	868,460	868,910	869,370	869,830	870,280
	Коефіцієнт підліткової народжуваності (15–17 років)	14,320	14,440	14,570	14,700	14,830
	Кількість померлих від навмисного самошкодження (на 100 тис. населення)	18,750	18,780	18,800	18,830	18,860
Комфортне життя	Забезпеченість житлом у містах (загальна площа у розрахунку на 1 особу), кв. м	16,500	16,350	16,190	16,040	15,890
	Питома вага квартир (одноквартирних будинків), обладнаних централізованою каналізацією та водовідведенням у сільській місцевості, %	13,395	14,390	15,385	16,380	17,375
	Питома вага квартир (одноквартирних будинків), обладнаних централізованим газопостачанням або підлоговою електроплитою у сільській місцевості, %	89,390	89,480	89,570	89,670	89,760
	Інтегральний показник стану навколишнього середовища	0,548	0,547	0,547	0,546	0,545
	Планова смість амбулаторно-поліклінічних закладів (на 10 тис. населення)	204,633	206,465	208,298	210,130	211,963
	Обсяг реалізованих населенню послуг (у розрахунку на 1 особу), грн.	875,628	944,256	1012,884	1081,512	1150,141
Добробут	Рівень бідності за відносним критерієм, % (питома вага населення, еквівалентні сукупні витрати якого не перевищують 75 % медіанного рівня)	29,445	29,378	29,319	29,268	29,222
	Питома вага домогосподарств які робили заощадження, або купували нерухомість (ОУЖД), %	18,692	18,681	18,671	18,660	18,649
	Кількість мінімальних продуктових кошиків, що можна придбати на середньодушовий дохід в регіоні	3,483	3,611	3,738	3,866	3,993
	Валовий регіональний продукт на душу населення, грн.	28758,470	33535,383	39105,762	45601,407	53176,008
	Наявність базового набору товарів тривалого користування, (питома вага домогосподарств, у яких були наявні всі товари базового набору: телевізор, холодильник, пральна машина)	80,410	82,125	83,840	85,555	87,269
Гідна праця	Рівень зайнятості населення (частка зайнятих серед населення 18–65 років), %	59,643	59,384	59,127	58,870	58,615
	Рівень безробіття (частка безробітних серед населення 18–65 років), %	9,197	9,057	8,920	8,784	8,651
	Частка працівників, які отримують зарплату менше 1,5 прожиткових мінімумів, %	18,170	16,815	15,561	14,400	13,327
	Частка працівників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, %	22,482	22,871	23,267	23,669	24,079
	Співвідношення середньої зарплатної плати до мінімальної	2,498	2,551	2,605	2,660	2,716
	Рівень охоплення соціальним страхуванням (частка застрахованих осіб у зайнятому населенні), %	42,378	40,252	38,233	36,315	34,494
Освіта	Чистий показник охоплення дошкільними навчальними закладами дітей 3–5 років, %	94,016	95,094	96,184	97,286	98,401
	Охоплення загальною середньою освітою дітей шкільного віку (6–18 років), %	99,109	99,118	99,127	99,136	99,145
	Частка осіб із вищою освітою серед населення 25 років і старше, %	36,093	36,593	37,100	37,614	38,135
	Середня тривалість навчання осіб віком 25 років і старше, років	11,706	11,812	11,920	12,028	12,137
	Середній бал за результатами Зовнішнього незалежного оцінювання (по всіх предметах)	148,685	148,337	147,989	147,642	147,294
Індекс людського розвитку в Хмельницькій області		3,750	3,781	3,811	3,842	3,873

⁵ Розраховано д.е.н., професором Кулиничем Р.О., завкафедрою математики, статистики та інформаційних технологій Хмельницького університету управління і права, члена Робочої групи Хмельницької ОДА з впровадження системи Прогнозування — Програмування — Бюджетування (ППБ) в діяльність обласної державної адміністрації.

Підстави введення нової цілі: конкретизація цілі 2 "Територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток" Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (за постановою Уряду від 06.08.2014 року № 385); Цілі і індикатори "Стратегії сталого розвитку "Україна-2020"; Стратегічні індикатори розвитку Хмельницької області на період до 2020 року (за постановами Уряду від 06.08.2014 року № 385 та від 07.10.2015 року

№ 821); Стратегічні індикатори розвитку областей Подільського краю (Вінницька, Хмельницька, Тернопільська області) на період до 2020 року; Матриця завдань та індикаторів ЦРТ, досягнення яких передбачалось у 2015 році та завдання по їх завершенню на період до 2020 року (табл. 2); Прогнозні розрахунки 33 показників за 6-ма блоками Індексу регіонального людського розвитку Хмельницької області на 2017—2020 роки (табл. 3).

Стратегічна ціль 2 — Удосконалення системи стратегічного планування регіонального розвитку на рівні області.

Операційні цілі:

1.1. Впровадження механізму державного регулювання регіонального людського розвитку.

1.2. Інституційне забезпечення регіонального розвитку на рівні області (на виконання Постанови Уряду від 07.10.2015 р. № 821 — п. 17).

1.3. Створення Центру сталого розвитку як наукового підрозділу Хмельницького університету управління та права (на прикладі Центру сталого розвитку Ужгородського національного університету).

1.4. Проведення Регіональних консультацій в адміністративних районах області щодо адаптації і локалізації 17 Цілей Сталого Розвитку і підготовка відповідної Науково-аналітичної доповіді.

1.5. Оцінка результативності та ефективності реалізації 58-ми Цільових програм, що знаходяться на контролі облради, та визначення пріоритетних регіональних (комплексних) програм, до яких необхідно внести зміни щодо імплементації завдань та індикаторів досягнення областю Цілей Розвитку Тисячоліття на період до 2020 року.

1.6. Розробка Програми сталого (еколого-соціального) розвитку Хмельницької області на період до 2020 року, виходячи з завдань та індикаторів покращення Індексу регіонального людського розвитку.

1.7. Розробка Стратегії сталого (еколого-соціального) розвитку Хмельницької області на періоди до 2027 року та до 2030 року і Плану заходів на 2021—2023 рр. з їх реалізації.

Підстави введення нової цілі: конкретизація цілі 3 "Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку" Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (за постановою Уряду від 06.08.2014 року № 385); індикатори "Стратегії сталого розвитку "Україна-2020"; Проект "Стратегія сталого (збалансованого) розвитку України на період до 2030 року"; Діюче нормативно-правове та пошукове науково-методичне забезпечення державного регулювання регіонального людського розвитку (табл. 1).

Операційні цілі для нових стратегічних цілей 1 і 2 на період до 2020 року будуть уточнені після визначення для Хмельницької області завдань та індикаторів пріоритетних ЦСР що забезпечить еволюційний перехід від ЦРТ на період до 2015 року до ЦСР на період до 2030 року.

Стратегічна ціль 3 — Підвищення рівня конкурентоспроможності області (нова редакція стратегічної цілі № 1 Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на період до 2020 року, яка була розроблена в 2010—2011 роках) зі збереженням минулої редакції операційних цілей.

Стратегічна ціль 4 — Забезпечення росту регіонального потенціалу (вирішення наскрізних проблем) з уточненням минулої редакції операційних цілей, виходячи зі стану їх досягнення у 2011—2016 роках згідно з Планами заходів з їх реалізації на 2011—2014 роки та на 2015—2017 роки.

Стратегічна ціль 5 — Розвиток сільських територій та територій навколо міст регіону (збереження минулої редакції цілі 3 Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на період до 2020 року) з уточненням редакції операційних цілей відповідно до складових цілі № 1 Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року.

Стратегічна ціль 6 — Реалізація туристичного потенціалу регіону (збереження редакції цілі 2 Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на період до 2020 року) з уточненням редакції операційних цілей, виходячи зі стану їх досягнення у 2011—2016 роках згідно Планів заходів з їх реалізації на 2011—2014 роки та на 2015—2017 роки.

Нові перші дві стратегічні цілі уточненої Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на період до 2020 року — це передмова обґрунтування стратегічних і операційних цілей регіону на періоди до 2027 та до 2030 років.

Втілення в життя цієї передмови, яка суттєво буде відрізняти діяльність Хмельницької ОДА та Хмельницької Облради від діяльності місцевих державних адміністрацій і місцевих рад інших областей, стане запорукою зростання серед населення Хмельниччини, насамперед молоді та громадських організацій, авторитету керівників громад, районів та області як соціальних лідерів Подільського краю.

У зв'язку з цим доречним виявилось порівняння уточнених стратегічних цілей розвитку Хмельницької області на період до 2020 року з уточненими індикаторами і стратегічними цілями розвитку Львівської та Чернівецької областей на період до 2020 року, які за Індексом регіонального людського розвитку в останні роки займають перші місця в рейтинговій оцінці усіх областей України.

План заходів на 2018—2020 роки з реалізації уточненої Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на період до 2020 року буде включати 6 Програм, які за назвами співпадають з назвами 6-ти стратегічних цілей розвитку. Робочою групою Хмельницької ОДА з впровадження системи ППБ в діяльність облдержадміністрації рекомендована типова структура цих Програм: Напрями Програми; Проектні ідеї; Масштаби впливу ідеї; Терміни виконання; Засоби реалізації; Орієнтовний фінплан; Умови і ризики; Основні ризики здійснення; Очікувані результати; Показники-індикатори моніторингу.

Розробка проекту Плану заходів на 2018—2020 роки з реалізації уточненої Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на період до 2020 року буде також включати оцінки реального стану з впровадженням інвестиційних проектів, їх вартісного кошторису, ступені їх освоєння згідно Планів заходів на 2011—2014 та на 2015—2017 роки з висновками та пропозиціями щодо їх завершеності. Обґрунтуванню підлягало також здійснення нових проектів, виходячи з нових завдань операційних цілей розвитку області на період до 2020 року.

В умовах здійснення Стратегії сталого розвитку "Україна — 2020" формування системи публічного управління на рівні адміністративних областей та адміністративних районів передбачає чітке визначення не тільки повноважень представницької влади державного управління, а й меж місцевого самоврядування — діяльності місцевих виборчих органів і посадових осіб, відповідальних лише перед виборцями та перед законом [7].

Обласна рада має будуватися на загальнодемократичній основі чіткого поділу на виконавчу і представницьку гілки влади за повної незалежності від них судової влади. При цьому повинна бути виключена будь-яка можливість дублювання повноважень чи подвійного підпорядкування, а також прийняття суперечливих рішень обоїми гілками влади щодо одного і того ж питання.

Світовий досвід засвідчує — представницька влада не втручається у розв'язання поточних справ, але приймає нормативні рішення, які є обов'язковими для виконавчої гілки влади. Тому реформа державного управління передбачає усунення дублювання повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, наділених такими повноваженнями, які б дали їм змогу забезпечувати успішний розвиток регіонів як цілісної еколого-соціальної системи.

На обласному рівні функції місцевих державних адміністрацій можливо будуть зведені до здійснення адміністративного контролю за діяльністю системи місце-

вого самоврядування. Подібні функції закріплені за префектами у Франції та урядовими комісаріатами в Італії.

Концепцією реформування органів місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні від 1 квітня 2014 року передбачено, що виконавчу владу в областях і районах будуть здійснювати Голови державних представництв.

На ці посади вони будуть призначатися та звільнятися з них Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України в порядку, що буде визначений спеціальним законом. Голови державних представництв при здійсненні своїх повноважень будуть підзвітні Президенту України, а також відповідальні та підконтрольні перед Кабінетом Міністрів України.

Одним із варіантів реформування державного управління може стати організаційне розв'язання такої ситуації, коли районні державні адміністрації доцільно реорганізувати на виконавчі органи районних рад зі зміною лише їх статусу з державного на самоврядний при створенні Об'єднаної територіальної громади (ОТГ) в межах району.

Доречно розглянути також пропозиції щодо залишення районних державних адміністрацій, але зі звуженнями (контрольно-наглядовими) функціями.

Наступним варіантом реформування державного управління рекомендується створення на базі юридично-правових служб райдержадміністрацій підрозділів облдержадміністрацій на районному рівні (субпрефектур), які б реалізовували їх наглядові та контрольні повноваження [7].

У керівника Хмельницької ОДА, який одночасно є Головою Робочої групи, наявними виявились усі підстави ініціювати перед Адміністрацією Президента України, Кабінетом Міністрів України і Міністерством регіонального розвитку України прийняття відповідних рішень у формі розпоряджень, постанов і наказів стовно наступного:

Проведення у Хмельницькій області у 2017—2021 роках (перший етап) пілотного проекту з проведення експерименту "Державне регулювання регіонального людського розвитку на рівні адміністративної області" (по аналогії з проведенням в період з 01.04 2001 по 01.04.2005 рр. державно-правовим експериментом розвитку місцевого самоврядування в місті Ірпінь, селищах Буча, Ворзель, Гостомель, Коцюбинське Київської області).

Основною метою проведення експерименту є відпрацювання та остаточне визначення повноважень ОДА та РДА (функцій і структури, прав і відповідальності, компетенції по відношенню до органів місцевого самоврядування) в умовах реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади і відповідних законів України щодо бюджетно-фінансової децентралізації з використанням соціальних нормативів (в описовому та вартісному вигляді з регламентацією їх min/тах значень в межах обсягів фінансових ресурсів) і галузевих стандартів надання послуг в сфері забезпечення стійкого людського розвитку регіону як центральної ланки його сталого (еколого-соціального) функціонування та динамічного розвитку.

Правову основу пілотного проекту спроможний забезпечити Хмельницький університет управління і права (є часткою комунальної власності Хмельницької Облради), який має у своєму складі відповідний факультет та спеціалізовану лабораторію, а також новий науковий підрозділ — Центр сталого розвитку, створення якого пропобляється керівництвом.

Крім правової, економічну основу проведення експерименту з використанням соціальних нормативів та застосування галузевих нормативів і стандартів надання послуг спроможний забезпечити ПВНЗ "Бердянський університет менеджменту і бізнесу", представники

професорсько-викладацького складу якого є членами Робочої групи Хмельницької ОДА з впровадження системи ППБ в діяльності облдержадміністрації.

ГО "Інститут громадянського суспільства", який на грантових умовах монополярно виконує величезну роботу щодо інформаційно-агітаційної, просвітницької та законотворчої діяльності з реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, за ознаками "наявність та узгодженість спільних інтересів суміжних рівнів управління" та "щільність розміщення створених ОТГ на території району" визначив 7 типів адміністративних районів, в яких утворені ОТГ, з варіантами міжбюджетних відносин щодо освоєння ними субвенцій на освіту, охорону здоров'я та соціальний захист населення (Вісник Інституту громадянського суспільства. — № 40. — Грудень, 2016. — С. 15—17).

Експериментальне відпрацювання цих варіантів у процесі реалізації пілотного проекту в Хмельницькій області дозволить визначити межі тих повноважень усіх обласних державних адміністрацій нашої держави, які необхідно переглянути та уточнити з врахуванням положень попередньо прийнятих та діючих на сьогодні Законів України:

1. Стаття 66 "Збалансування місцевих бюджетів" Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21.05.1997 року № 280/97-ВР:

1.1. Місцеві бюджети мають бути достатніми для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень та забезпечення населення послугами не нижче рівня мінімальних соціальних потреб.

1.2. Повноваження на здійснення витрат місцевого бюджету мають відповідати обсягу надходжень місцевого бюджету.

1.3. У разі, коли вичерпано можливості збалансування місцевих бюджетів і при цьому не забезпечується покриття видатків, необхідних для здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень та забезпечення населення послугами не нижче рівня мінімальних соціальних потреб, держава забезпечує збалансування місцевих бюджетів шляхом передачі необхідних коштів до відповідних місцевих бюджетів у вигляді дотацій та субвенцій відповідно до закону.

2. Стаття 20 "Основні засади фінансового забезпечення надання державних соціальних гарантій" Закону України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії" від 05.10.2000 № 2017-ІІІ визначає:

2.1. Надання державних соціальних гарантій здійснюється за рахунок бюджетів усіх рівнів, коштів підприємств, установ і організацій та соціальних фондів на засадах адресності та цільового використання.

2.2. Державні соціальні гарантії та державні соціальні стандарти і нормативи є основою для розрахунку видатків на соціальні цілі та формування на їх основі бюджетів усіх рівнів та соціальних фондів, міжбюджетних відносин, розробки загальнодержавних і місцевих програм економічного і соціального розвитку.

2.3. Розрахунки і обґрунтування до показників видатків на соціальні цілі у проектах Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів здійснюються на підставі державних соціальних стандартів, визначених відповідно до цього Закону.

2.4. Розробка та виконання Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів здійснюється на основі пріоритетності фінансування видатків для забезпечення надання державних соціальних гарантій.

2.5. Залучення підприємствами, установами, організаціями соціально-культурного, житлово-комунального, побутового обслуговування, закладами охорони

здоров'я та освіти коштів з додаткових джерел фінансування, не заборонених законом, не є підставою для зменшення бюджетного фінансування відповідно до нормативів.

3. Стаття 17 "Повноваження в галузі соціально-економічного розвитку" Закону України "Про місцеві державні адміністрації" від 09.04.1999 р. № 586-XIV.

Місцева державна адміністрація:

- розробляє проекти програм соціально-економічного розвитку і подає їх на затвердження відповідній раді, забезпечує їх виконання, звітує перед відповідною радою про їх виконання;

- забезпечує ефективне використання природних, трудових і фінансових ресурсів;

- складає необхідні для управління соціально-економічним розвитком відповідної території баланси трудових, матеріально-фінансових та інших ресурсів, місцевих будівельних матеріалів, палива; визначає необхідний рівень обслуговування населення відповідно до нормативів мінімальних соціальних потреб; проводить розрахунок коштів та визначає обсяг послуг, необхідних для забезпечення передбаченого законодавством рівня мінімальних соціальних потреб;

- розробляє та вносить пропозиції до проектів державних цільових програм, а також довгострокових прогнозів та проектів індикативних планів розвитку відповідних галузей народного господарства, їх фінансово-економічного забезпечення.

У процесі проведення експерименту передбачається плідна співпраця Хмельницької ОДА з Міністерством охорони здоров'я України та Міністерством освіти і науки України, як Головними розпорядниками бюджетних коштів при визначенні обсягів медичної та освітньої субвенції, а також з Національною радою реформ.

Встановлення фінансових нормативів бюджетування соціальних послуг слід здійснювати від визначеної законодавством потреби, а не від обсягу фінансових ресурсів, які Міністерство фінансів України разом з вказаними Головними розпорядниками бюджетних коштів, вважають за можливе виділення на забезпечення цих потреб.

Облдержадміністрації повинні будуть здійснювати контроль за досягненням відповідності розміру фінансового нормативу бюджетної забезпеченості суспільної послуги з врахуванням різноманітних особливостей населення кожної місцевості та його моральних засад: духовності й освіченості, історичної спадщини та етнічних цінностей, звичаїв і традицій, культури і світогляду, мирного менталітету та територіальної єдності. В разі виявлених відхилень — мати право отримувати додаткові до субвенцій трансферти і дотації з Державного бюджету України, а також використовувати частину коштів від державного-приватного партнерства в регіоні, спонсорської та донорської, міжнародної технічної та фінансової допомоги, а також різних грантів за участі діаспори.

У Передмові Науково-практичного коментаря до Бюджетного кодексу України у заключному розділі V "Контроль за дотриманням бюджетного законодавства та відповідальності за порушення бюджетного законодавства" рекомендувалось розробити "Основні положення щодо впровадження відповідальності органів державної та місцевої влади та органів місцевого самоврядування за недофінансування за нормативами бюджетної забезпеченості Національної програми людського розвитку та Регіональних програм людського розвитку" [8, с. 27].

В умовах експерименту необхідно вдосконалити методичне забезпечення формульних розрахунків субвенцій, дотацій і трансфертів на рівні області, виходячи з того положення що так звані коригувальні коефіцієнти визначались би Хмельницькою ОДА відносно се-

редніх значень відповідних показників ОТГ та районів області, а не відносно середніх значень відповідних показників по Україні в цілому.

Одним з основних результатів проведення експерименту передбачається врахування місцевих особливостей при формуванні Реєстрів наступних показників:

- державних стандартів соціальних послуг та порядку визначення в них потреб населення адміністративно-територіальних одиниць і проведення моніторингу та оцінки їх якості;

- галузевих нормативів і стандартів надання послуг, насамперед у сферах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту населення;

- соціальних нормативів за кожним із делегованих державою органам місцевого самоврядування повноважень у розрахунку на середньостатистичну адміністративно-територіальну одиницю в описовому та вартісному вигляді (min/ max) з урахуванням обсягів власних та додатково необхідних фінансових ресурсів.

У процесі проведення пілотного проекту "Державне регулювання регіонального людського розвитку в адміністративній області" буде оцінено результативність та ефективність виконання нормативно-методичних рішень, які були передбачені розпорядженнями Кабінету Міністрів України від 13.03.2013 № 208-р "Про затвердження плану заходів на 2013—2016 роки щодо реалізації Стратегії реформування системи надання соціальних послуг" та від 22.09.2016 р. № 688-р "Деякі питання реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні".

Спроєктований Робочою групою Хмельницької ОДА з впровадження системи ППБ в діяльність облдержадміністрації Механізм державного регулювання регіонального людського розвитку на рівні області орієнтує, з одного боку, на забезпечення фінансових потреб кожної громади відповідно до її економічної спроможності з мобілізацією внутрішньо-регіональних резервів, а з іншого боку, на забезпечення соціальної рівності в отриманні конституційно гарантованих державою публічних послуг у кожному районі.

Кваліфіковані кадри районних державних адміністрацій Хмельницької області, будучи національно-свідомими патріотами з великим досвідом професійної діяльності, знайдуть своє місце у створюваній єдиній пієрархії системі управління публічними послугами (у складі органів місцевого самоврядування та органів виконавчої і представницької влади, функції, структури і повноваження яких буде вдосконалено в процесі реформування державного управління за результатами пілотного проекту-експерименту).

За таких умов органи місцевого самоврядування в більшій мірі будуть проявляти ініціативу по виявленню та мобілізації внутрішніх резервів та додаткових джерел фінансування соціально-економічного розвитку громад, а Хмельницька ОДА — не допускати виникнення та збільшення диспропорцій в отриманні населенням області конкретних соціальних послуг.

Відпрацьовані в результаті реалізації пілотного проекту "Державне регулювання регіонального людського розвитку в адміністративній області" провідні елементи та основні складові цього Механізму мають бути закріплені нормативно-правовими актами Уряду України. Це активізує подальше створення ОТГ в усіх адміністративних областях України в процесах децентралізації влади.

Фінансування впровадження пілотного проекту "Державне регулювання регіонального людського розвитку" в Хмельницькій області доцільно забезпечити не тільки коштами обласного бюджету та коштами спонсорів, а й за рахунок коштів Міжнародної технічної та фінансової допомоги, бенефіціаром яких можуть виступити Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я та Міністерство регіонального

розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, а реципієнтами — Хмельницька обласна державна адміністрація, Громадське об'єднання "Поділля", Хмельницький університет управління і права (ХУУП) та ПВНЗ "Бердянський університет менеджменту і бізнесу" (БУМБ).

Створення в найближчі строки та укомплектування відповідними кадрами Центру сталого розвитку та Спеціалізованої вченої ради по захисту кандидатських дисертацій з проблем публічного управління у складі ХУУП та Спеціалізованої вченої ради по захисту докторських дисертацій економічного профілю в БУМБ стане передумовою створення в Подільському краї міжобласного Національного центру сталого розвитку "Поділля".

У доповнення до того, що обидва ВНЗ багато років, створюючи ключові лабораторії — центри економічного та правового факультетів, тим самим формували науково-методичне, аналітико-прикладне та інформаційно-статистичне забезпечення ними пілотного проекту на Хмельниччині, що відповідає вимогам участі України в науково-інноваційній програмі ЄС "Горизонт-2020" (Угода про асоційований статус України у цій програмі підписана 20 березня 2015 року). В зв'язку з цим, стало доцільним визначення в структурі уточненої Програми соціально-економічного розвитку Хмельницької області на 2017 рік окремого розділу — "Підвищення ефективності регіонального планування і управління", в якому передбачати виконання розробок згідно з потребами пілотного проекту.

ВИСНОВКИ

В ієрархічній системі управління публічними послугами (за досвідом країн-членів ЄС), яка формується в Україні, експериментальне відпрацювання положень пілотного проекту з одночасним проведенням реформ в сфері освіти та охорони здоров'я дозволить чітко визначити межі компетенції органів місцевого самоврядування, представницької та виконавчої гілок влади, Головних розпорядників бюджетних коштів, які визначають розміри освітньої та медичних субвенцій, коштів на соціальних захист населення, а також їх територіальних органів у складі ОДА (Департаменти освіти, Департаменти охорони здоров'я, Департаменти соціального захисту населення).

Будуть визначені, уточнені та регламентовані соціальні стандарти на різні соціальні послуги у врахування місцевих особливостей.

Накопичений досвід та результати проведення пілотного проекту "Державне регулювання регіонального людського розвитку адміністративної області" дозволить Хмельницькій ОДА разом з зазначеними ВНЗ обґрунтувати власні проектні рішення щодо структури і функцій місцевих державних адміністрацій (обласної та районних в залежності від їх 7-ми типів, визначених ГО "Інститут громадянського суспільства") з наступною їх типізацією для решти областей України (в першу чергу, для Вінницької та Тернопільської областей Подільського краю).

У Бердянському університеті менеджменту і бізнесу, одночасно зі створенням Робочої групи Хмельницької ОДА з впровадження системи ППБ у діяльність обласної державної адміністрації, вперше в Україні був започаткований новий науковий напрям "Менеджмент та фінансове забезпечення сталого розвитку" як засіб реалізації всеукраїнського проекту "Наше Спільне Майбутнє" [9].

Вихідними категоріями нового напрямку є три органічні складові девізу сталого розвитку людства — "Мудрість природи": Матриця природи; Мистецтво життя; Розвиток екосистем (див. Ч. 1 статті). Згідно з цим девізом на порядку денному стоять завдання впровадження такого способу життя, яке забезпечує гармонію людини з природою [8—10].

Одним з принципових аспектів впровадження пілотного проекту "Державне регулювання регіонального людського розвитку в адміністративній області" стане формування еталонних співвідношень обсягів та динаміки коштів з державного та місцевих бюджетів (включаючи кошти органів місцевого самоврядування) на людський розвиток.

Відповідно до пропорцій «Золотого перерізу» відношення обсягу коштів на людський розвиток з державного та місцевих бюджетів до обсягу коштів з державного бюджету повинно дорівнювати відношенню обсягу коштів державного бюджету до обсягу коштів з місцевих бюджетів і складати золоту пропорцію, яка становить 1,618. Якщо еталонні співвідношення бюджетних коштів на людський розвиток будуть встановлені згідно золотій пропорції, то стане можливим досягнення гармонійної рівноваги по ієрархії та динамічній синхронізації у часі територіальних та національних відтворювальних процесів людського капіталу.

Пропорції «Золотого перерізу», які становлять 62% x 38% (де 62% — головне, а 38% — додаткове значення), визначають межі траєкторії стійкого людського розвитку суміжних масштабів господарювання.

В ієрархічній системі управління наданням публічних послуг верхня межа цієї траєкторії стійкого людського розвитку (межа бюджетного федералізму) визначається співвідношенням 62% коштів з місцевого бюджету на 38% коштів з державного бюджету.

Нижня межа траєкторії стійкого людського розвитку (межа бюджетного централізму) визначається співвідношенням 62% коштів з державного бюджету на 38% коштів з місцевого бюджету.

Спільні межі бюджетного централізму і бюджетного федералізму утворюють зону вибору рішень при соціальному діалозі суміжних рівнів управління у розмірі 24% від загального обсягу бюджетних коштів на людський розвиток регіону (100%).

Завдяки такому підходу вартісні варіанти проектних рішень Планів заходів з реалізації Державної та Регіональних стратегій розвитку як форми прояву власних інтересів суміжних масштабів господарювання повинні знаходитись у межах соціального діалогу суміжних рівнів управління для досягнення узгодженості їх співфінансування.

Механізм державного регулювання регіонального людського розвитку на національному та обласному (або крайовому) рівнях ієрархічної системи управління публічними послугами, який буде побудований з використанням еталонних пропорцій "Золотого перетину", стане Генератором покращення рівня і якості життя українського народу в унітарній державі.

Це планетарна місія українського народу і започаткована вона буде, можливо, саме на Хмельниччині, що носить прізвище славного гетьмана України Богдана Хмельницького і де органічно переплетені витоки української, єврейської і польської культури й історії та інтернаціоналізм Діаспори. Доцільно залучити членів Діаспори та Земляцтва до розбудови в Україні системи державного управління "життям по-новому".

Використання міжнародної допомоги в становленні демократичного громадянського суспільства в Україні має за мету мотиваційно-цілеспрямоване підвищення екологічного, соціального та гуманітарного рівня населення, що забезпечить подальший розвиток системи національних цінностей українського народу.

Передумовою виконання місії Хмельниччини є оволодіння культурою ведення соціального діалогу відповідно до законів природи та творчий підхід керівництва області до стратегічного планування стійким людським розвитком.

Зміна на позитивну негативної динаміки прогностичних розрахунків окремих складових Індексу регіонального людського розвитку Хмельницької області на період до 2020 р. буде досягнута шляхом обґрунтування та прак-

тичного здійснення відповідних намірів Плану заходів на 2018—2020 рр. з реалізації уточненої Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на період до 2020 р. (див. табл. 3).

Зменшення негативного впливу показників-демпляторів на якість життя населення регіону стане запорукою забезпечення стійкого людського розвитку Хмельниччини як територіального центру Поділля.

Накопичений досвід Прогнозування, Програмування, Бюджетування (системи ППБ) стійкого людського розвитку в Хмельницькій області буде розповсюджений на решту адміністративних областей України.

Література:

1. Шинкарук О.В. Становлення передумов впровадження державного регулювання регіонального людського розвитку в Україні (від цілей людського розвитку до завдань сталого розвитку) // Економіка та держава. — 2016. — № 8 (серпень). — С. 70—78.

2. Шинкарук О.В. Становлення та розвиток інформаційно-методичного забезпечення моніторингу регіонального людського розвитку (в контексті реалізації національних завдань ЦРТ) // Формування ринкових відносин в Україні. — 2016. — № 11.

3. Шинкарук О.В., Сігайов А.О. Інституалізація провідних елементів механізму державного регулювання регіонального людського розвитку (I частина: визначення цілей розвитку, прогнозування і планування людського розвитку) // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. — 2016. — № 3 (35).

4. Шинкарук О.В., Сігайов А.О. Інституалізація провідних елементів механізму державного регулювання регіонального людського розвитку (II частина: фінансування людського розвитку) // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. — 2016. — № 4 (36).

5. Постанова КМУ від 7 жовтня 2015 р. № 821 "Деякі питання реалізації у 2015—2017 роках Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/821-2015-p>

6. Постанова КМУ від 11 листопада 2015 р. № 932 "Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dfr.minregion.gov.ua/Legal-base>

7. Ковальчук Т.Т., Черняк В.К., Шевчук В.Я. Актуальності політики розвитку. — К.: Знання, 2009. — 326 с.

8. Науково-практичний коментар до Бюджетного Кодексу України [Текст] // Кол. авторів; за загальною редакцією Ф.О. Ярошенко; наук. редакція Василя Столярова. — 2-е вид., доп. та перероб. — К.: Державна навчально-наукова установа "Академія фінансового управління", Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, 2011. — С. 12—33.

9. Розвиток заради порятунку / Шевчук В.Я., Черняк В.К., Ковальчук Т.Т., Педан М.П., Панков О.І. та ін. — К.: Геопринт, 2016. — 227 с.

10. Стахов А., Слученкова А., Щербак І. Код да Винчі і ряди Фібоначчі. — СПб: Питер, 2007. — 320 с.: ил.

References:

1. Shynkariuk, O.V. (2016), "Formation of prerequisites for introduction of state regulation of regional human development in Ukraine (from the goals of human development to problems of sustainable development)", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 8, pp. 70—78.

2. Shynkariuk, O.V. (2016), "Formation and development of information and methodological support of monitoring of regional human development (in the context of national MDG targets)", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 11.

3. Shynkariuk, O.V. and Sihajov, A.O. (2016), "Institutionalization of the leading elements of the mechanism of state regulation of regional human development (part I: definition of the objectives development of forecasting and planning of human development)", *Visnyk Berdians'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*, vol. № 3 (35).

4. Shynkariuk, O.V. and Sihajov, A.O. (2016), "Institutionalization of the leading elements of the mechanism of state regulation of regional human development (part II: financing human development)", *Visnyk Berdians'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*, vol. № 4 (36).

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), "Some issues of implementation in the years 2015—2017 National Strategy of Regional Development until 2020", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/821-2015-p> (Accessed 20 March 2017).

6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), "About passing of the procedure of elaboration of regional development strategies and action plans for their implementation and monitoring and evaluation of the effectiveness of the implementation of these regional strategies and action plans", available at: <http://dfr.minregion.gov.ua/Legal-base> (Accessed 20 March 2017).

7. Koval'chuk, T.T. Cherniak, V.K. and Shevchuk, V.Ya. (2009), *Aktualitety polityky rozvytku* [Aktualitety of policy for development], Znannia, Kyiv, Ukraine.

8. Yaroshenko, F.O. and Stoliarov, V.F. (2011), *Naukovi osnovy podal'shoho rozvytku ta vdoskonalennia kontseptual'nykh polozhen' onovlenoho Biudzhethnoho kodeksu Ukrainy*. Naukovo-praktychnyy komentar do Biudzhethnoho Kodeksu Ukrainy [Scientific basis for further development and improvement of the conceptual provisions of the revised Budget Code of Ukraine. Scientific-practical commentary to the Budget Code of Ukraine], 2nd ed., DNU AFU UDUFMT, Kyiv, Ukrainian.

9. Shevchuk, V.Ya. Cherniak, V.K. Koval'chuk, T.T. Pedan, M.P. and Pankov, O.I. (2016), *Rozvytok zaradu poriyatunku* [Development for the salvation], Geoprint, Kyiv, Ukraine.

10. Stakhov A., Sluchenkova A., Scherbakov I. (2007), *Kod da Vinchi i ryady Fibonatchi*, SPb, Piter.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2017 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Видання включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з ЕКОНОМІКИ

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73